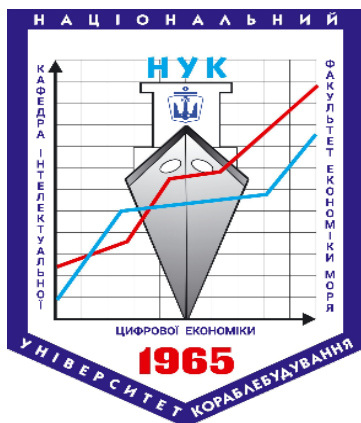

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ

КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

кафедрою)

«Допустити до захисту»

В.о. завідувача кафедри
к.е.н., доцент О.П. Корнієнко
(наукова ступінь, вчене звання, П.І. зав.)

« 16 » 06 2023р.

(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти бакалавр

на тему: **Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства з виробництва облицювальної плитки**

Виконала: студентка II курсу,
групи 2411ст

Спеціальності 051 Економіка
ОП Економіка підприємства

(шифр і назва спеціальності)

Кушнір Н.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н. Rogov B.G.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2023 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

Факультет економіки моря
Кафедра інтелектуальної цифрової економіки
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма – Економіка підприємства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Корнієнко О.П.

«__20__»__09__20__22__р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
(потрібне залишити)**

Студенту Кушнір Наталія Сергіївна

(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства з виробництва облицювальної плитки

2. Керівник роботи к.е.н., Rogov B.G.

Затверджені наказом ректора № 336 -уч від « 13 » 04 20 23 року

Термін подання роботи: _____

3. Вихідні дані по роботі: Законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики України. В роботі використовувалася монографічна і довідкова література, наукові праці вітчизняних вчених.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів):

1. Підприємство як первинна ланка економіки.

2. Дослідження ринку і обґрунтування бізнес-ідеї ПП «МОНОЛИТ»

3. Бізнес-план створення нового підприємства

4. Охорона праці

5. Перелік презентаційних матеріалів: 1. Найбільші компанії-експортери за 2016 рік. 2. Зразки облицювальної плитки. 3. PEST-аналіз ПП «МОНОЛИТ».

4. SWOT-аналіз ПП «МОНОЛИТ». 5. Витрати для впровадження лінії

виробництва на ПП «МОНОЛИТ». 6. Розташування устаткування в цеху ПП «МОНОЛИТ». 7. Штатний розпис робітників ПП «МОНОЛИТ» на 2020 р.

8. Фінансові показники функціонування проекту на ПП «МОНОЛИТ».

9. Показники ефективності інвестиційного проекту ПП «МОНОЛИТ»

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1. <i>Охорона праці</i>	<i>Доцент Мозговий А.М.</i>		

Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	До 09.2022	
2.	Затвердження наукового керівника та теми кваліфікаційної роботи	До 09.2022	
3.	Збір статистичної інформації	До 10.2022	
4.	Вивчення методичних та наукових видань, інтернет-джерел з теми випускної дипломної роботи	До 10.2022	
5.	Розробка теоретичного розділу	До 01.2023	
6.	Розробка аналітичного розділу	До 02.2023	
7.	Розробка проектного розділу	До 03.2023	
8.	Розробка вступу, висновків та інших розділів	До 04.2023	
9.	Завершення рукопису кваліфікаційної роботи та ознайомлення з ним наукового керівника і консультантів	До 15.05.2020	
10.	Усунення зауважень наукового керівника та повне завершення кваліфікаційної роботи	До 20.05.2023	
15.	Розробка презентації кваліфікаційної роботи	До 30.05.2023	
16.	Подання закінченої роботи на кафедральну комісію та її захист	10.06.2023	
17.	Подання кваліфікаційної роботи рецензенту та отримання рецензії	15.06.2023	
18.	Захист кваліфікаційної роботи перед ДЕК	21.06.2023	

Студент

(підпис)

Кушнір Н.С.

(ПІБ)

Керівник роботи

(підпис)

Рогов В.Г.

(ПІБ)

АНОТАЦІЯ

Кушнір Н.С. «Розробка та обґрунтування бізнес-плану створення нового підприємства з виробництва облицювальної плитки» – бакалаврська робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 2023.

Розглянуті теоретичні засади створення та діяльності підприємства, роль планування у підприємницькій діяльності. Виконано аналіз ринку облицювальної плитки в Україні та обрано організаційно-правову форму підприємства, що створюється. У практичній частині розроблено бізнес-план створення нового підприємства, який довів високу ефективність проекту.

Ключові слова: підприємство, планування, бізнес-план, економічна ефективність.

ANNOTATION

Kushnir N.S. «Development and substantiation of a business plan for the creation of a new enterprise for the production of facing tiles» - a bachelor's degree in "bachelor". - National University of Shipbuilding named after Admiral Makarov, Mykolaiv, 2023.

The theoretical foundations of the creation and operation of the enterprise, the role of planning in entrepreneurial activity are considered. An analysis of the facing tile market in Ukraine was performed and the organizational and legal form of the enterprise to be created was chosen. In the practical part, a business plan for the creation of a new enterprise was developed, which proved the high efficiency of the project.

Key words: enterprise, planning, business plan, economic efficiency.

ЗМІСТ	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ.....	9
1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції.....	9
1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності	19
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ І ОБГРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ІДЕЇ.	27
2.1. Аналіз ринку облицювальної плитки в Україні	27
2.2. Обґрунтування бізнес-ідеї і організаційно-правової форми підприємства	31
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН СТВОРЕННЯ НОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ...	36
3.1. Резюме	36
3.2. Опис продукту.....	38
3.3. Маркетинговий план.....	42
3.4. Виробничий план.....	44
3.5. Організаційний план	46
3.6. Фінансовий план	52
3.7. Оцінка ризиків.....	59
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	61
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	71

ВСТУП

Незважаючи на всі труднощі та проблеми в Україні в сфері приватного підприємництва зайняті вже мільйони людей. Однак бізнес - це зовсім особливий стиль життя, який передбачає готовність уживати самостійні рішення і ризикувати. Як усім добре відомо, гарантії успіху не може дати ніхто. Рівень «смертності» підприємств дуже високий – близько 50% усіх нових підприємств перестають існувати протягом першого року функціонування. У деяких країнах, наприклад у Великобританії, цей показник набагато вище, ніж в інших. Але навіть у Сполучених Штатах, де створення нових підприємств всебічно підтримується, рівень невдач у бізнесі набагато вище офіційно очікуваного рівня. Феномен падіння підприємств широко досліджувався і вивчався, але удається виявити та усунути вплив лише деяких факторів, що приводять до цього. Типовими причинами краху підприємств є: загальний економічний спад, випуск товарів, що не задовольняють потреби ринку, неправильне управління і маркетинг і, звичайно ж, неадекватне фінансування.

Сучасна економічна ситуація, пов'язана з діяльністю в ринкових умовах, диктує підприємствам новий підхід до внутріфірмового планування. Планування необхідне будь-якій організації, яка має намір уживати якісь дії в майбутньому. Підприємства змушені шукати такі форми й моделі планування, які забезпечували б максимальну ефективність прийнятих рішень. Оптимальним варіантом досягнення цього є бізнес-план.

Бізнес-план це документ, який описує всі основні аспекти комерційного підприємства, аналізує всі проблеми, з якими воно може зіштовхнутися, а також визначає способи вирішення цих проблем.

Вивчення мистецтва складання бізнес-планів сьогодні стає актуальним з кількох причин:

- в економіку йде нове покоління підприємців, багато хто з них ніколи не керували якою-небудь комерційною структурою, і тому дуже погано уявляють усе коло проблем, що їх очікують, особливо в ринковій економіці;

- господарські проблеми змінюються і ставлять досвідчених керівників перед необхідністю по-новому розглядати свої майбутні заходи, і готуватися до незвичної справи - боротьбі з конкурентами, у якій не буває дріб'язків;

- для одержання інвестицій і підйому економіки необхідно вміти обґрунтовувати свої заявки й доводити інвесторам життєздатність і реальність своїх планів.

Призначення бізнес-плану полягає в тому, щоб допомогти керівництву підприємства розв'язати такі основні завдання, як:

- вивчити місткість і перспективи розвитку майбутнього ринку збуту;
- оцінити ті витрати, які будуть необхідні для виготовлення і збуту потрібної цьому ринку продукції, і порівняти їх з тими цінами, по яких можна буде продавати свої товари, щоб визначити потенційну прибутковість задуманої справи;

- виявити можливі перешкоди в реалізації продукту або послуг;
- визначити контрольні показники, по яких можна буде регулярно визначати підйом і спад виробництва.

Бізнес-план — спеціальний інструмент менеджменту, який використовується у сучасній ринковій економіці незалежно від масштабів, сфери діяльності і форми підприємництва. Успіх у звичайній ринковій торгівлі, вихід фірми з новим продуктом на ринок без повного і ясного уявлення про перспективи справи, що порушує, неможливі без розробки надійних попередніх орієнтирів і реального плану дій.

Метою даної роботи є розробка економічного обґрунтування доцільності створення нового підприємства по виробництву облицювальної плитки.

Серед величезної різноманітності матеріалів, які пропонує сучасний будівельний ринок, облицювальна плитка займає одне з почесних місць.

Облицювальна плитка – один із найвідоміших будівельних матеріалів, який, попри свою багатовікову історію, не втратив популярності до цього часу. Любов людства до облицювальної кераміки пояснити дуже просто: за міцністю, екологічністю та багатьма іншими властивостями, вона впевнено перевершує більшість сучасних субстанцій будівельного призначення.

Передусім, цей матеріал є дуже міцний, плитка має дуже високий показник жорсткості, завдяки чому вона не деформується. Чим більша товщина фрагментів плитки, тим стійкішою вона є. Що стосується вогнестійкості, то і тут цей матеріал досяг значних успіхів: він взагалі не горить, а при нагріванні не виділяє шкідливих речовин, тому ідеально підходить для облицювання камінів і печей.

Плиткова кераміка не проводить електричний струм, не втрачає свого кольору в результаті впливу сонячного проміння і не руйнується від прямих контактів із хімічними речовинами, а ще вона дуже легко чиститься від забруднень та впродовж десятиліть зберігає хороші декоративні властивості, тому й користується величезною популярністю серед домовласників.

Об'єктом дослідження в кваліфікаційній роботі є ринок виробництва облицювальної плитки, а предметом – розробка бізнес-плану його створення.

Дана робота містить у собі чотири основних розділи.

У першому розділі докладно розглядаються соціально-економічна природа підприємства й роль планування в його діяльності.

Другий розділ присвячений аналізу ринку облицювальної плитки.

У третьому розділі розроблений бізнес-план створення нового підприємства, призначеного для виробництва облицювальної плитки.

У четвертому розділі розглянуті питання охорони праці на підприємстві.

Загальний обсяг роботи 71 аркушів, у ній міститься 7 малюнків та 13 таблиць. Список використаної літератури включає 32 джерела.

РОЗДІЛ 1

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ

1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції

В умовах ринкових відносин, які характеризуються різноманіттям форм власності, в тому числі приватною конкуренцією товаровиробників, підприємництвом і відсутністю державного контролю за виробництвом та розподілом виготовленої продукції, зростає значення основної ланки промисловості й народного господарства в цілому — підприємства (фірми). Підприємство є основною одиницею підприємницької діяльності в межах суспільного виробництва – багатогранної системи, до складу якої входять різні організаційно-правові елементи. У загальному розумінні підприємство асоціюють із заводом та іншими подібними структурами, діяльність яких координується відповідними виробничими відносинами. Проте дане поняття має значно глибшу суть.

Незважаючи на те, що в економічній науці з часів її виникнення і донині давалися відповіді на глибокі питання економічного характеру, роль підприємства в економічній системі суспільства на сьогоднішній день однозначно не визначена. Про це свідчить кількість науковців-економістів, які підіймали дане питання у своїх дослідженнях. Як відзначав Еміль Дюркгейм, суспільна праця забезпечує єдність суспільства, є джерелом соціального зв'язку людей, джерелом життя і багатства людини [15]. Більшість економістів схильні до думки, що підприємство виникло як засіб для задоволення суспільних потреб у товарах і послугах, виступає основним джерелом доходу суспільства, що і є його базовою роллю, інші, що підприємство є ключовою структурною ланкою економіки. Думки різні, проте їх суть досить подібна.

Виникнення підприємства – закономірний результат розвитку продуктивних сил (сукупності елементів, які забезпечують процес виробництва) у поєднанні з виробничими відносинами на основі суспільного поділу праці. На підприємстві, керуючись відносинами власності між різними суб'єктами господарювання, поєднуються всі необхідні елементи, які використовуються для виробництва матеріальних благ та послуг: робоча сила (працівники), засоби виробництва, організація праці та ін. ресурси, земля, праця, капітал, підприємницький хист та інформація у різних її проявах, створюючи продукт – товар (послугу), яка задовольнить певну суспільну потребу. Залежно від виду підприємства, визначається характер поєднання працівників і засобів виробництва. Кожне підприємство під час ведення своєї діяльності вступає у відносини з усіма суб'єктами господарювання, з моменту створення підприємства до моменту реалізації створеної продукції.

Отже, економічна сутність підприємства - це основна ланка національної економіки, яка у взаємодії з іншими самостійними суб'єктами господарювання забезпечує виробництво необхідних споживчих благ (товарів та послуг) з метою привласнення прибутку [18].

В економічній літературі на сьогоднішній день існують різні формулювання терміну «підприємство». У економічних посібниках зустрічаються такі визначення: підприємство – суб'єкт виробничо-господарської діяльності, який на свій ризик здійснює самостійну діяльність, спрямовану на систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товару, виконання робіт або надання послуг, і який зареєстрований у цій якості у встановленому законом порядку [5]; самостійна, ініціативна господарсько-фінансова діяльність громадян, спрямована на отримання прибутку (доходу) і здійснювана від свого імені на власний ризик та під свою особисту майнову відповідальність або ж від імені і під майнову відповідальність юридичної особи – фірми, підприємства [21]; підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом

державної влади або органом місцевого самоврядування (або іншими суб'єктами) для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності. [2]; підприємство – це відокремлений індивідуальний господарюючий суб'єкт ринку, що здійснює різні види підприємницької діяльності для задоволення суспільних і індивідуальних потреб у продукції, послугах, роботах тощо (місія підприємства) та одержання прибутку (мета підприємства) [10].

Визначення, зазначене у ст. 62 Господарського кодексу України, який регулює усі напрямки його діяльності, узагальнює всі вище приведенні: підприємство - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. [3]

Головними ознаками підприємства як суб'єкта підприємницької діяльності є:

- 1) здійснення господарської діяльності (виробництво продукції, надання послуг, здійснення робіт тощо), спрямованої на задоволення суспільних та індивідуальні потреб;
- 2) підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку;
- 3) майнова, економічна, господарська, організаційно-правова відокремленість;
- 4) самостійність: у межах чинного законодавства підприємство самостійно приймає рішення, здійснює підприємницьку діяльність, приймає на себе ризики та несе відповідальність за її результати;
- 5) системність: підприємство є відкритою соціально-виробничо-економічною системою, до складу якої входять елементи (які є

невід'ємними структурними компонентами системи) що взаємодіє із зовнішнім середовищем та характеризується упорядкованою внутрішньою структурою.

Як відкрита виробничо-економічна система, що діє в ринкових умовах, підприємство здійснює діяльність:

- 1) виробничу – виробництво товарів, виконання робіт, надання послуг (трансформація ресурсів у продукт);
- 2) маркетингову – з забезпечення підприємству та його продукції (послугам, роботам) високого конкурентного статусу на ринку;
- 3) з матеріально-технічного забезпечення виробництва;
- 4) збутову – реалізація виробленої продукції, послуг, робіт;
- 5) інвестиційно-інноваційну – здійснення інвестицій, створення і впровадження новітніх технологій, продуктів, послуг та ін.;
- 6) фінансову – залучення та використання фінансових ресурсів (грошових доходів та надходжень) для досягнення цілей бізнесу.

Виробництво, матеріально-технічне забезпечення, збут, фінансова діяльність підприємства є основою завершеного виробничого циклу; інвестиційно-інноваційна – відтворювального циклу та розвитку підприємства. Маркетингова діяльність забезпечує адаптацію і конкурентоспроможність підприємства як суб'єкта ринку. Діючи за цими напрямками, підприємство, якщо воно встановлює економічні відносини з іноземними суб'єктами господарювання у сферах виробництва, торгівлі, інвестування та інновацій, науково-технічного співробітництва тощо, може набути статусу суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Як соціально-економічна система підприємство здійснює соціальну діяльність: створює необхідні умови праці, навчання, підвищення кваліфікації, охорони здоров'я працівників, вирішує проблеми соціального розвитку трудового колективу, регіону тощо. Як виробничо-екологічна система, що безпосередньо взаємодіє з довкіллям, підприємство є суб'єктом природоохоронної діяльності, спрямованої на збереження довкілля. Функціонування та розвиток

підприємства залежать від ефективності реалізації всіх напрямів, які є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. Їх єдність становить зміст діяльності підприємства як суб'єкта господарювання. [10]

Підприємство як самостійний суб'єкт господарювання виконує певні функції, в яких втілюються головні принципи його діяльності. Основні функції підприємства: виробничо-технологічна, економічна, соціальна та зовнішньоекономічна [2].

Виробничо-технологічна функція — виробництво продукції (послуг), в основі якого лежить поєднання робочої сили та засобів виробництва, впровадження інноваційних технологій, раціоналізації виробничого процесу. Дана функція являється показником, що визначає який максимальний обсяг випуску продукції може бути отриманий при наявних факторах виробництва.

Економічна функція - це управління процесом виробництва та збутом продукції, укладання контрактів, найм робітників, організація їх праці та матеріальної винагороди, визначення способів підвищення економічної ефективності, дослідження ринку, розподіл доходу тощо. Соціальна функція - це створення належних умов праці та їх поліпшення, формування відповідного психологічного клімату серед працівників, сприяння зростанню кваліфікації працівників та їх просуванню по службі, організація раціонального відпочинку працівників, надання допомоги та пільг працівникам і їхнім сім'ям, благодійна діяльність тощо.

Відносини, зумовлені співпрацею з іншими учасниками системи світового господарства, зумовлюють зовнішньоекономічну функцію підприємства. Вона визначається місцем і роллю даного підприємства у міжнародному поділу праці, зокрема, в таких формах його вияву, як предметній, подетальній та технологічній спеціалізації, науково-дослідному співробітництві.

Зазначені функції реалізуються, перебуваючи у постійній взаємодії та будучи нерозривно залежними, утворюють певний механізм. Нехтування однією з функцій приводить до погіршення функціонування всієї системи, а саме впливає на результати діяльності підприємства.

Здійснюючи свої функції, підприємство виконує дуже важливу роль в ринковій економіці. Як самостійний суб'єкт господарювання підприємство з огляду на свої економічні інтереси (одержання прибутку) і виробничі можливості, вирішує такі важливі проблеми: які товари, роботи, послуги слід виробляти та в якій кількості? Як і для кого виробляти ці товари або послуги? [7].

Усі перераховані функції необхідні для забезпечення певних цілей підприємства. Що таке ціль підприємства? До цілей підприємницької діяльності відноситься кінцева мета, що спрямована на одержання прибутку і задоволення суспільних потреб, та проміжні цілі, що включають в себе підвищення іміджу фірми, обслуговування певного сегменту ринку, зміцнення позицій на ринку, повне задоволення споживчого попиту в товарах та послугах та інші цілі. Сформульовані цілі мають відповідати таким вимогам:

- бути конкретними, кількісно вимірюватися;
- зорієнтованими в часі;
- реалістичними, практично досяжними і збалансованими з можливостями фірми;
- взаємно узгодженими;
- сформульованими письмово.

Для досягнення поставлених цілей діяльність підприємства будується на певних принципах:

1. Самоокупність затрат (беззбитковість) і прибутковість. Цей принцип вимагає точного обліку й зіставлення витрат і результатів, повного відшкодування собівартості продукції, одержання прибутку.
2. Самофінансування - його суть не тільки у самоокупності витрат, а й у закріпленні частини одержаного прибутку за підприємством у його повне розпорядження. Джерелом фінансування підприємства є прибуток, амортизаційні відрахування, кошти, які одержані від продажу цінних

паперів, пайових та інших внесків громадян, трудового колективу підприємства. Іншими словами, розвиток підприємства повністю забезпечується за рахунок власного капіталу, кредитів банку на комерційній договірній основі і за рахунок валютного виторгу.

3. Матеріальна зацікавленість у кінцевих результатах праці. Цей принцип передбачає подолання все ще існуючої "зрівнялівки" в оплаті праці, створення умов для заохочення ініціативи, підприємливості, досягнення найкращих кінцевих результатів.
4. Грошовий контроль за діяльністю підприємства. Кошти підприємств перебувають на розрахунковому рахунку в банку за місцем їх реєстрації або в іншому банку за його згодою. Банк здійснює всі види розрахунків підприємства, кредитні і касові операції. Підприємство застосовує у господарському обігові векселі. Якщо підприємство не виконує систематично свої зобов'язання за розрахунками, то може бути оголошене банком неплатоспроможним, тобто банкрутом.
5. Повна економічна відповідальність за кінцеві результати господарювання, виконання своїх договірних зобов'язань. Основною формою реалізації цього принципу є економічні санкції - вилучення незаконно одержаних доходів, відшкодування збитків, штрафи, неустойки, пені, зменшення або позбавлення премій.
6. Господарська самостійність у межах, передбачених законодавством. Цей принцип передбачає самостійне формування підприємством програми діяльності; залучення матеріально-технічних, фінансових та трудових ресурсів; встановлення цін на продукцію та послуги; вільне розпорядження прибутком, що залишається після сплати податків, зборів та інших платежів; здійснення зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємством належної йому частки валютного виторгу на свій розсуд.

Підприємницька діяльність в Україні провадиться на основі таких принципів:

- 1) вільний вибір видів діяльності;

- 2) залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- 3) самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів вироблюваної продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- 4) вільний найм працівників;
- 5) залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- 6) вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;
- 7) самостійне провадження підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Усі ці принципи комерційної господарської діяльності безпосередньо мають забезпечити організаційну основу інтенсивного характеру індивідуального відтворення на підприємстві з метою отримання прибутку.

Підприємства можуть бути різних видів та організаційно-правових форм. Усі підприємства можна класифікувати за певними ознаками:

- 1) За метою та характером діяльності:
 - комерційні – господарська діяльність провадиться для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку;
 - некомерційні – господарська діяльність провадиться без мети одержання прибутку (доброчинні, освітянські, медичні, наукові тощо).
- 2) За формою власності майна:
 - приватні – діють на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
 - колективні – діють на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
 - комунальні – діють на основі комунальної власності територіальної

громади;

- державні – діють на основі державної власності;
- спільні – засновані на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності)

3) За способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу:

- унітарні – створюються одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства;

- корпоративні – утворюються, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діють на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів і ризиків підприємства.

4) За національною належністю капіталу:

- національні – капітал належить підприємцям своєї країни;
- іноземні – капітал є власністю іноземних підприємців повністю або в тій частині, що забезпечує їм необхідний контроль; такі підприємства створюються у формі філій або дочірніх фірм і реєструються в країні місцезнаходження;

- змішані (з іноземними інвестиціями) – капітал належить підприємцям двох або кількох країн; їхня реєстрація здійснюється в країні одного з засновників такого підприємства.

5) За правовим статусом і формою господарювання:

- одноосібні – є власністю однієї особи або родини; таке підприємство несе відповідальність за свої зобов'язання всім майном (капіталом). Форму

одноосібних підприємств мають переважно малі за кількістю працівників фірми;

- кооперативні (кооперативи) – добровільні об'єднання громадян з метою спільного ведення господарської або іншої діяльності;

- орендні – передбачають тимчасове (на договірних засадах) володіння та користування майном, необхідним орендатору для ведення підприємницької діяльності;

- господарські товариства – підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна та участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. До них належать акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

6) За технологічною (територіальною) цілісністю та ступенем підпорядкування

- головні (материнські) – контролюють інші підприємства (фірми);

- дочірні – юридично самостійні організаційні утворення, що здійснюють комерційні операції та складають звітний баланс. Контроль за діяльністю своїх дочірніх підприємств здійснює материнське, оскільки володіє контрольним пакетом їхніх акцій;

- асоційовані – формально самостійні підприємства, але з ряду причин (економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні) залежать від головної фірми та підпорядковуються її стратегічним цілям;

- філії – не користуються юридичною та господарською самостійністю, позбавлені власного статуту і балансу, діють від імені та за дорученням головного підприємства, мають однакову з ним назву.

7) За кількістю працівників:

- великі;
- середні;

- малі.

Вибір конкретної організаційної форми підприємства підприємці здійснюють самостійно, враховуючи зміст і основні напрямки діяльності, сфери здійснення, вид власності, кількість і склад осіб, що об'єднуються для провадження господарської діяльності, та інші умови.

1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності

В умовах нестабільності економіки та активної конкуренції значно зростає потреба та практична цінність планування підприємницької діяльності.

Планування - це цілеспрямована діяльність господарюючих суб'єктів, що передбачає визначення цілей підприємства на певну перспективу, оптимальних засобів їх реалізації та ресурсного забезпечення на основі інформації про організаційне середовище підприємства [8].

Результатом процесу планування є план, який завдяки використанню певних ресурсів та виконанню певних дій повинен забезпечити досягнення бажаної мети. План – це система взаємозалежних, об'єднаних загальною метою завдань, що забезпечують реалізацію цілей виробничої системи. [12]

Функція планування в системі управління підприємством є однією з головних, центральних функцій, що визначає кінцеві результати виробничо-збутової, економічної, фінансової й інвестиційної діяльності. У процесі планування визначаються основні напрямки розвитку підприємства. На основі маркетингових досліджень підприємство визначає види й обсяги продукції, що планує випускати, потребу в ресурсах та ефективність їх використання. Планування забезпечує підприємству основу для прийняття оптимальних управлінських рішень та знижує ризик, сприяє пошуку найбільш придатних напрямів дій. Планування об'єднує структурні підрозділи підприємства спільною метою, надає всім процесам

односпрямованості й скоординованості, що дозволяє найбільш повно й ефективно використовувати наявні ресурси, комплексно, якісно та своєчасно розв'язувати різноманітні завдання управління.

Процес планування діяльності підприємства має багато складових: виробництво і реалізація продукції, її собівартість, забезпеченість трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами, фінансові результати роботи, фінансовий стан підприємства, його інвестиційна діяльність. Саме це і формує об'єкт планування діяльності підприємства. Об'єктами планування на підприємстві є всі напрями його діяльності: маркетингова, інноваційна, комерційна, економічна, соціальна, виробнича, екологічна. Та чи інша діяльність підприємства може бути представлена як сукупність окремих функціональних процесів, кожен з яких також є об'єктом планування.

Успішна робота підприємства значною мірою залежить від забезпеченості його необхідними ресурсами та ефективності їх використання. Здійснення цього можливе на основі планування. Предметом планування на підприємстві є його ресурси. У процесі планування встановлюються їх необхідність, оптимальна кількість, напрями та термін використання, режим споживання, засоби поповнення.

При плануванні розглядають такі групи ресурсів:

- персонал;
- виробничі фонди;
- інвестиції;
- інформацію;
- час.

Основні напрями планування персоналу на підприємстві: чисельність та структура; продуктивність праці (виробіток та трудомісткість); оплата праці; норми часу та виробітку; підготовка, перепідготовка кадрів; підвищення кваліфікації; стабільність кадрового складу; ефективність стимулювання.

Успіх підприємницької діяльності організації (підприємств, фірм, компаній) зумовлюється в першу чергу тим, наскільки ретельно продумані і визначені цілі бізнесу та засоби їх досягнення. Планування особливо важливо для оптимізації рішень, оскільки передбачає системність у роботі. Прийняття правильних управлінських рішень, забезпечення їх ефективності в умовах ринку неможливі без використання планування. Не випадково планування вважається однією з ключових функцій менеджменту. Планування виступає як сукупність дій, таких як дослідження, аналізу та інших здійснюваних з метою визначення комплексу рішень, спрямованих на досягнення поставлених організацією цілей.

З допомогою планування усувається невизначеність, більш чітко визначаються цілі, які стоять перед організацією, заходи по їх досягненню; створюються умови для виявлення та розвитку творчого елементу в управлінні; можна уникнути помилок в майбутній роботі; максимально використовуються конкурентні переваги, запобігати можливі помилки . Планування допомагає проживати нові тенденції у розвитку ринку, інноваційні його інструменти і використовувати їх у своїй діяльності; зменшувати вплив слабких моментів, недоліків у діяльності підприємства; своєчасно вживати захисних заходів проти різного роду ризиків; точніше і масштабніше оцінювати результати виробничої і комерційної діяльності організації; передбачати і діяти в майбутній ринкової ситуації.

Значення планування для бізнесу визначається ще й тим, що воно: відкриває можливості пошуку управлінських рішень для використання в майбутньому сприятливих умов; уточнює і прояснює виникаючі проблеми, що дозволяє уникати помилкових рішень; орієнтує менеджера на реалізацію власних управлінських рішень в подальшій роботі; формує базу для пошуку та реалізації рішень, що забезпечують координацію дій в організації; створює передумови для підвищення підготовки та якості роботи менеджерів; розширює можливості в забезпеченні менеджменту підприємства необхідною

інформацією; сприяє більш раціональному розподілу ресурсів; істотно полегшує і покращує контроль за прийнятими рішеннями в організації. [14]

Належне створення, а в подальшому функціонування та розвиток кожного суб'єкта господарювання, потребує детального планування, дієвим інструментом якого виступає процес бізнес-планування.

Бізнес-план – це специфічний вид плану, який являє собою системне, маркетингове, фінансово-економічне, організаційно-технічне обґрунтування доцільності, результативності та способів реалізації комплексного проекту, пов'язаного з ноу-хау або з кризовим становищем підприємства (стагнація).

При започаткуванні нового напрямку, виду економічної діяльності чи створенні стратегічного підрозділу підприємства важливе значення відводиться розробці бізнес-плану як детального попереднього аналізу та прогнозу перспектив підприємницького проекту. Особливо важливим є бізнес-планування господарської діяльності на сучасному етапі розвитку економіки, адже об'єктивно посилюється потреба в більш детальному та комплексному впровадженні сучасних елементів планування для забезпечення життєздатності та планової конкурентоспроможності підприємства.

Бізнес-план охоплює практично всі функціональні напрями підприємства, починаючи від детального опису технології бізнес-проекту і закінчуючи ґрунтовними фінансовими розрахунками ефективності господарювання. Тому його розробка і контроль реалізації (в подальшому) значно сприяє як підвищенню ефективності, так і зниженню ризиків у започаткуванні нових напрямів підприємницької діяльності [7].

Важливо зауважити, що бізнес-план на відміну від інших планових документів підприємства стосується:

- планування започаткування та реалізації окремого бізнес-проекту підприємства;
- планування окремих напрямів, видів економічної діяльності чи створення окремого стратегічного підрозділу підприємства;

- обґрунтування перспективних напрямів розвитку господарсько-фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Відповідно бізнес-план розробляється підприємством перед його створенням (для обґрунтування доцільності інвестицій та ефективності господарювання, а також розміру статутного капіталу); для планування розвитку (у випадку діючого підприємства); для обґрунтування економічної доцільності започаткування нових видів діяльності чи створення нових стратегічних господарських підрозділів, бізнес-одиниць підприємства).

Водночас, недостатнім є трактування процесу бізнес-планування лише як процесу послідовного написання необхідних розділів бізнес-плану як документу, адже бізнес-планування є систематизованим розрахунком показників господарсько-фінансової діяльності на оперативний (поточний) плановий період та обранням оптимальних відповідей до критеріїв оптимальності (максимізація доходу та прибутку, ефективність використання ресурсного потенціалу, мінімізація витрат).

Бізнес-план є документом, який містить систему ув'язаних в часі та просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання прибутку, внаслідок реалізації підприємницького проекту. Це результат планування, зафіксований у стислій та зрозумілій формі документа. Він виступає інструментом досягнення мети, що включає всі основні напрями діяльності підприємства.

Мета розробки бізнес-плану полягає у формуванні концепції розвитку підприємства (чи реалізації ним підприємницького проекту), яка забезпечує аналіз, оцінку, позиціонування, контроль та регулювання діяльності в умовах невизначеності і динамічності зовнішнього та внутрішнього середовища.

Суть планування проявляється в конкретизації цілей розвитку всього підприємства та кожного підрозділу зокрема на певний період, встановленні завдань, визначенні засобів їх досягнення, термінів та послідовності реалізації, виявленні необхідних для вирішення поставлених завдань ресурсів.

Планування повинно забезпечити взаємозв'язок усіх структурних підрозділів підприємства у ланцюгу: наукові дослідження і розробки, виробництво продукції та її збут.

Здійснення на підприємстві процесу планування як управлінської функції повинно спиратись на аналіз, оцінку і прогнозування споживчого попиту, наявних ресурсів та перспектив розвитку ринкової кон'юнктури. Тому воно повинно бути тісно пов'язане з іншими управлінськими функціями (визначенням потреб споживачів та співставленням з можливостями їх задоволення, а також функцією контролю) з метою постійного коригування показників виробництва і збуту продукції як реакції на зміни ринкового попиту [3].

Найбільш складною є процедура опрацювання бізнес-плану для започаткування нового бізнесу. Узагальнення підприємницького досвіду дає змогу виділити в процесі розробки такого бізнес-плану три стадії: початкову; підготовчу; основну.

Початкова стадія. Опрацювання бізнес-плану для заснування нового бізнесу починається з розробки концепції, тобто тих принципових рішень, які закладаються в його основу. У межах роботи над концепцією майбутнього бізнесу:

- здійснюється пошук підприємницької ідеї;
- обирається сфера діяльності;
- обґрунтовується доцільна форма організації бізнесу;
- приймається рішення щодо способу започаткування бізнесу.

Джерелами таких ідей найчастіше бувають: вивчення запитів і побажань споживачів; критичний аналіз товарів, які випускають інші фірми; бесіди з продавцями торговельних закладів; вивчення технічної літератури та патентної інформації; результати власних досліджень і розробок. Вибір сфери підприємницької діяльності (виробництво, оптова торгівля, роздрібна торгівля, послуги, будівництво, фінансова діяльність тощо) здійснюється з урахуванням:

- суті та спрямованості самої ідеї майбутнього бізнесу;
- особистих факторів (власний практичний досвід та потенціал, наявність відповідної освіти та знань, відповідність сфери бізнесу інтересам і вподобанням самого підприємця);
- зовнішніх факторів (реальна економічна ситуація, законодавчо заборонені сфери й види діяльності, необхідність ліцензування діяльності, державні пріоритети в розвитку окремих галузей, сучасні й майбутні потреби споживачів, рівень конкуренції в галузі, стадії життєвого циклу виробів, наявність необхідних ресурсів, інші специфічні зовнішні фактори).

Підготовча стадія. Наявність концепції власного діла ставить перед підприємцем велику кількість цілком конкретних запитань. Чим його бізнес відрізнятиметься від бізнесу конкурентів? Що сприятиме або заважатиме його становленню та розвитку? На які конкурентні переваги слід орієнтуватися? Якими мають бути програма дій та пріоритети діяльності майбутнього бізнесу? Отримати відповіді на них — це завдання підготовчої стадії розробки бізнес-плану.

Отже, на підготовчій стадії:

- збирається та аналізується маркетингова, виробнича, фінансова й загальноекономічна інформація про майбутній бізнес (процес формування інформаційного поля бізнес-плану). Що більше інформації буде зібрано, то більш обґрунтованими будуть наступні розрахунки;
- з'ясовуються сприятливі можливості та загрози розвитку бізнесу в зовнішньому середовищі. Для вивчення факторів зовнішнього середовища всю їх сукупність, як правило, поділяють на три групи: загальноекономічні фактори; галузеві фактори; конкуренти;
- оцінюються сильні та слабкі сторони фірми. Сильні сторони фірми — це її особливі, унікальні або принаймні оригінальні способи конкурентної боротьби. Слабкі сторони — це те, в чому фірма відстає від конкурентів;
- визначається місія фірми, тобто головне призначення, специфічна роль, особливий шлях у бізнесі, що відрізнятимуть її від конкурентів;

- формуються конкретні цілі діяльності фірми, тобто чітко визначається те, чого фірма хоче досягти за певний проміжок часу;
- аналізуються стратегічні альтернативи та вибирається стратегія діяльності фірми. Вибираючи стратегію, підприємець, як правило, орієнтується на одну з можливих типових стратегій бізнесу: контролю за витратами; диференціації; фокусування.

Основна стадія — це безпосереднє опрацювання бізнес-плану. Головна мета цієї стадії — довести економічну доцільність створення даного бізнесу, переконливо показати, як саме гроші чи інші ресурси потенційного інвестора забезпечать йому очікуваний зиск. Інвестор має побачити прибуток не після, а до того, як вкладе гроші в запропонований проект. Звичайно, зробити це можна за допомогою ретельно підготовленого бізнес-плану. При цьому сформульовані на початковій і підготовчій стадіях концепція, місія, цілі та стратегія майбутнього бізнесу створюють «каркас» бізнес-плану, визначають його спрямованість, логіку побудови і зміст відповідних розділів.

Планування об'єднує структурні підрозділи підприємства спільною метою, надає всім процесам односпрямованості й скоординованості, що дозволяє найбільш повно й ефективно використовувати наявні ресурси, комплексно, якісно та своєчасно розв'язувати різноманітні завдання управління.

Отже, можна сказати, що бізнес-план відіграє важливу роль у створенні нового підприємства. Він допомагає у пошуку підприємницької ідеї, для його створення з'ясовуються сприятливі можливості та загрози розвитку бізнесу в зовнішньому середовищі, оцінюються сильні та слабкі сторони фірми, збирається та аналізується маркетингова, виробнича, фінансова й загальноекономічна інформація про майбутній бізнес.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ І ОБГРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ІДЕЇ

ПП«МОНОЛИТ»

2.1. Аналіз ринку

Миколаїв – місто обласного значення з розвинутою інфраструктурою та достатньою кількістю кваліфікованої робочої сили. Регіон славиться потужними промисловим, науковим та трудовим потенціалами, має розгалужену транспортну систему (залізничний, автомобільний, водний та повітряний транспорт), розвинені морські та річкові порти.

В південній частині України, як і в інших областях України, спостерігається значне розширення будівництва, як житла, так і торгово-адміністративних будівель. Збільшенню темпів будівництва і його здешевлюванню може сприяти організація випуску місцевих керамічних матеріалів, у тому числі плитки для підлоги.

Завданням аналізу зовнішнього середовища підприємства ПП «МОНОЛИТ» є визначення та оцінка впливу факторів, що являють загрозу або сприяють розвитку підприємства, а також визнання змін, що впливають на поточну діяльність організації і встановлення тенденцій цих змін.

Для аналізу макрооточення підприємства застосовують метод PEST-аналізу, який виділяє чотири групи факторів, що впливають на діяльність організації. PEST-аналіз ПП «МОНОЛИТ» представлений в таблиці 2.1

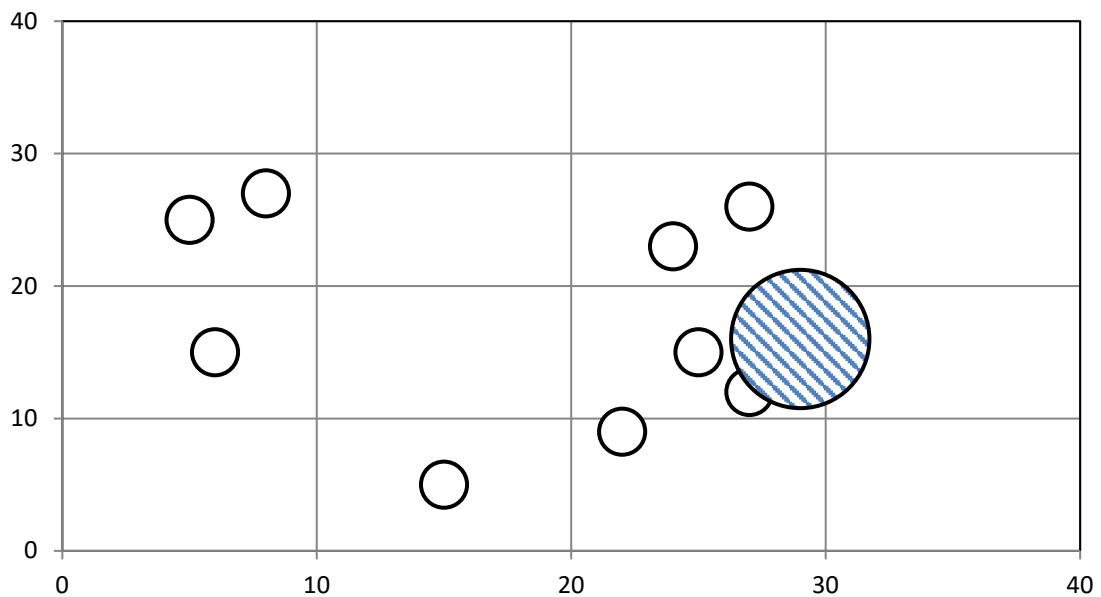
Усі перераховані фактори впливу кожної з груп мають неупереджений вплив на організацію та діяльність підприємства.

Для аналізу конкурентів ПП «МОНОЛИТ» ми використаємо метод стратегічних груп конкурентів М.Портера. Основними конкурентами підприємства у Миколаївській області та Україні є:

PEST-аналіз ПП «МОНОЛИТ»

Політичний фактор (Р)	Економічний фактор (Е)
1. Політична нестабільність і, як результат, зниження купівельної спроможності споживачів товару. 2. Недосконалість законодавчої бази у даній сфері. 3. Зміни у податковому навантаженні організаційно-правової форми підприємства «Моноліт». 4. Законопроекти, які можуть вплинути на постачання ресурсів, необхідних для виробництва. 5. Зовнішньоекономічне законодавство. 6. Законопроекти зміни вартості комунальних тарифів. 7. Військова ситуація в країні.	1. Тенденція валового національного продукту. 2. Стадія ділового циклу. 3. Відсоток та курс національної валюти. 4. Кількість грошей в обігу. 5. Рівень інфляції. 6. Рівень безробіття. 7. Цінова політика конкурентів. 8. Цінова політика постачальників ресурсів для виробництва. 9. Зростання ціни на комплектуючі до обладнання, необхідного для виготовлення продукції.
Соціальний фактор (S)	Технологічний фактор (Т)
1. Зміна доходів споживачів. 2. Надання переваги споживача виробникам-конкурентами. 3. Зміна у смаках та уподобаннях споживача щодо тротуарного покриття. 4. Нові модні тенденції у даній сфері.	1. Нові технології у виробництві плитки (з меншою собівартістю, більш високою якістю та довговічністю). 2. Нові продукти у сфері дорідного покриття. 3. Інноваційні методи та технології укладання тротуарної плитки.

1. ТОВ «Укр-Карьер Николаев» (Миколаїв).
2. «Терра Ника» (Миколаїв).
3. «Ветсанбетон» (Миколаїв).
4. «Camelotbeton» (Миколаїв).
5. ПП «Неоліт» (Миколаїв).
6. «Олимпиусбетон» (Миколаїв).
7. ПП «Будстрой» (Миколаїв).
8. Відомі українські компанії (ТОВ «Фаворит Бетон», ТОВ «ФОРТ НОКС ГРУП», «Будмашпостач», ТОВ «Планета 2000» та ін.).
9. Велика кількість малих приватних підприємства, які мають високі ціни через незначний ефект масштабу.

Вісь абсцис:

0-10: підприємства, які виготовляють тротуарну плитку методом екструзії;

10-20: підприємства, які виготовляють тротуарну плитку методом пресування;

20-30: підприємства, які виготовляють тротуарну плитку методами екструзії та пресування.

Вісь ординат:

0-10: підприємства, які реалізують продукцію за низькими цінами;

10-20: підприємства, які реалізують продукцію за середніми цінами;

20-30: підприємства, які реалізують продукцію за високими цінами.

Рис. 2.1. Карта стратегічних груп конкурентів ПП «МОНОЛИТ»

Отже, виходячи з карти стратегічних груп конкурентів (рис. 2.1), головними конкурентами ПП «МОНОЛИТ» є ТОВ «Укр-Карьер Николаев» та «Олимпиусбетон», які, як і «МОНОЛИТ», виготовляють пресовану та литу плитку, реалізуючи її за середніми цінами.

Для аналізу сильних та слабких сторін ПП «МОНОЛИТ», загроз та перспектив, застосуємо SWOT-аналіз. (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2.

SWOT-аналіз ПП «МОНОЛИТ»

Сильні сторони			Слабкі сторони		
фактори	S_i	P_{Si}	фактори	W_i	P_{Wi}
Висока якість продукції	9	0,2	Недостатність інвестування через кризову ситуацію в країні	5	0,2
Налагоджена збутова мережа	7	0,1	Часткове падіння попиту на товар через низьку платоспроможність населення	5	0,2
Широкий асортимент продукції	10	0,2	Завузька спеціалізація виробництва, порівняно з конкурентами	6	0,1
Висока оперативність роботи	6	0,2	Велике навантаження на працівників через неможливість наймання більшої кількості персоналу	6	0,2
Якісне надійне обладнання	7	0,1	Недоліки рекламної політики	5	0,1
Висока продуктивність праці робітників	7	0,2	Високі ціни, порівняно з деякими компаніями	4	0,2
Зовнішні можливості			Зовнішні загрози		
фактори	O_i	P_{Oi}	фактори	T_i	P_{Ti}
Розширення діяльності (збільшення масштабів виробництва)	9	0,3	Низька купівельна спроможність населення	7	0,2
Інновації у виробництві, що знизять собівартість продукції	5	0,1	Зростання вартості сировини	6	0,3
Більш взаємовигідні угоди з постачальниками	7	0,2	Поява нових конкурентів	5	0,2
Вихід на нові ринки	6	0,2	Нестабільність податкового законодавства	4	0,1
Розширення номенклатури продуктів	6	0,2	Зростання темпів інфляції	6	0,2

Результати SWOT-аналізу такі: S (сильні сторони) > W (слабкі сторони), O (можливості) > T (загрози), отже, обираємо стратегію «Максі Максi», а саме, стратегію, яка використовує сильні сторони фірми для реалізації зовнішніх можливостей. У цій ситуації фірма повинна вживати активні дії для зміцнення своєї позиції на ринку шляхом збільшення своєї частки, диверсифікації продуктів, виведення на ринок товарів-новинок. Сприятлива фінансова ситуація дозволяє виділяти додаткові кошти на

науково-дослідні роботи, збільшувати фінансовий портфель, поглинати дрібних конкурентів, які були проаналізовані за допомогою карти стратегічних груп конкурентів, тощо.

2.2 Обґрунтування бізнес-ідеї і організаційно-правової форми підприємства

Планується звести завод з виробництва плитки для підлоги в місті Миколаєві. Вибір цього міста будівництва базується також й на прив'язаності до сировинної бази. Основними сировинними матеріалами для виробництва плиток планується використовувати вогнетривку глину, маріуполіт і червоний шлам відходи МГЗ. Глину планується завозити з містечка Пологи (Запорізька обл.), маріуполіт - з міста Маріуполя (Донецька обл.), червоний шлам - з міста Миколаєва. Сировину планується доставляти залізничним транспортом, як найбільш дешевим видом транспорту, а готову продукцію - автомобільним і залізничним транспортом.

Наше місто має добре розвинуту систему комунікацій і електропередач (Миколаївська ТЕЦ), що дає можливість користуватись пільговими тарифами на електроенергію.

Виробництво керамічних плиток - енерговитратне, тому значною підставою для будівництва заводу у даній місцевості є наявність газопроводу. Виробництво планується здійснювати на природному газі, як найбільш дешевому паливі. Водопостачання і каналізаційна системи заводу будуть під'єднанні до місцевої системи водопостачання і каналізації.

Миколаїв - це місто з населенням у декілька сотень тисяч людей, будівництво заводу надасть населенню робочі місця і тим самим вирішить проблему безробіття у місті. Кадрами підприємство буде забезпечуватися за рахунок випускників Вузів, технікумів міст Миколаєва, Одеси та Херсону, робітниками та допоміжним персоналом через систему ВТУ та бюро

працевлаштування. Для перевезення персоналу буде використовуватися міський транспорт..

Готову продукцію після закінчення будівних робіт можливо реалізовувати як в Миколаївській області, так і в інших областях України, що дасть можливість не тільки окупити будівництво заводу, але й буде приносити прибуток.

Згідно з Господарським кодексом України залежно від типу власності підприємства класифікують певним чином (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Класифікація підприємств в залежності від типу власності

Фактори (умови)	Колективний тип власності					Індиві- дуальне підпри- ємство (ПП, ФОП)
	Акціонерне товариство (корпорація)	Товариство (суспільство, партнерство)				
		з обмеженою відповідальні від	з додат- ковою відпові- дальністю	повне	командит- не	
1	2	3	4	5	6	7
Капітал підпри- ємства	розділений на акції	розділений на паї	розділе- ний на паї	розділений на паї	розділе- ний на паї	один власник
Характер розподі- лу доходів	відповідно до прийнятої дивідендної політики	за згодою між партнерами	за згодою між партнерам и	за згодою між партнерами	за згодою між партнера- ми	на розсуд власни- ка
Ступінь матеріа- льної відповід.	у рамках приналежних акцій	у рамках приналежно- го паю	у рамках принале- жного паю і майна у кратному розмірі	солідарна відповіда- льність усім майном	солідарна відповіда- льність усім майном	необме- жена
Статут- ний фонд	мінімальний розмір установле-ний законодав- ством	мінімальний розмір установле-ний законодав- ством	мінімаль- ний розмір установ- лений законо- давством	будь-якої величина	будь-якої величини	будь- якої вели- чини

Продовження табл.2.3.

1	2	3	4	5	6	7
Керування	здійснюється радою	за згодою між партнерами	за згодою між	за згодою між	здійснюється	за бажан-

	директорів, що обираються акціонерами на щорічних зборах		партнерами	партнерами	тільки учасникам і з повною відповідальністю	ням власника
Статут	зафіксований в офіційних юридичних документах	фіксується при реєстрації	фіксується при реєстрації	відсутній, фіксується при реєстрації договір засновників	відсутній, фіксується при реєстрації договір засновників	відсутній
Інформація про бізнес, надана громадськості	велика, включаючи щорічну звітність	жодна, окрім необхідної при реєстрації	жодна, окрім необхідної при реєстрації	жодна, окрім необхідної при реєстрації	жодна, окрім необхідної при реєстрації	жодна, окрім необхідної при реєстрації
вилучення власниками частки капіталу	не передбачено (в корпорації – шляхом відкритого продажу акцій на вторинному ринку цінних паперів)	за згодою між партнерами	за згодою між партнерами	за згодою між партнерами	за згодою між партнерами	на розсуд власника
Добровільна ліквідація	термін дії не обмежений	за згодою партнерів	за згодою партнерів	за згодою партнерів	за згодою партнерів	за бажанням власника

При реєстрації підприємства малого та середнього бізнесу найбільш популярними юридично-правовими формами є фізична особа підприємець (ФОП), приватне підприємництво (ПП) і товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Кожна з форм ведення бізнесу має свої особливості реєстрації, діяльності та ліквідації. Підприємство «Моноліт» за юридичною формою є приватним підприємством (ПП). Особливості даної форми підприємства:

1. Відповідно до статті 113 Господарського кодексу України, ПП - підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з

використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання - юридичної особи.

2. Виходячи з того, що на сьогоднішній день закон, який би регулював порядок створення та діяльності ПП відсутній, такі підприємства діються на загальний підставах відповідно до Цивільного та Господарського кодексів України.

3. Засновниками ПП можуть бути одна фізична особа чи декілька фізичних осіб, або лише одна юридична особа.

4. Установчим документом є статут (загальна вимога для підприємств), до якого встановлено мінімум вимог. При цьому законодавство не забороняє передбачати в статуті ПП будь-які положення, що законодавству не суперечать.

5. Щодо статутного капіталу, законодавством не передбачено поділ статутного капіталу на частини (частки учасників). Таким чином законодавчі гарантії щодо розподілу прибутку ПП та оплати участі в ПП при виході його учасника відсутні, однак учасники мають право у статуті передбачити розподіл статутного капіталу на частки і врегулювати інші пов'язані з цим нюанси.

6. Вищим органом ПП управління є власник або власники, які приймають відповідні письмові рішення. Поточною діяльністю приватного підприємства управляє керівник (часто — директор), який може бути одночасно і власником. Для прийняття рішень в ПП законодавством не передбачено обов'язкової процедури, однак, як і інші питання, така процедура може бути врегульована в статуті ПП.

7. Учасники та ПП несуть відповідальність за діяльність підприємств, обмежуючись розмірами своїх вкладів.

8. Спрощена система оподаткування. ПП «МОНОЛИТ» належить до 3 групи єдиного податку: річний ліміт доходу - до 5 000 000 гривень; ставка - 3% (платники ПДВ) та 5% (неплатники ПДВ) від обороту; ліміту кількості найманих працівників немає.

РОЗДІЛ 3

БІЗНЕС-ПЛАН СТВОРЕННЯ НОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ПП «МОНОЛИТ»

3.1. Резюме

При оформленні фасаду будівлі важливо враховувати не тільки його зовнішній вигляд, але і міцність. У цьому вам допоможе облицювальна плитка з натурального каменю.

До оздоблювальних матеріалів для фасаду висуваються жорсткі вимоги:

- стійкість до поривів вітру;
- захист стін, тепло і гідроізоляції;
- стійкість до UF-променів;
- висока міцність, прирівнюється до несучих елементів будівлі.

Облицювальна плитка з натурального каменю як ніякий інший матеріал відповідає даним критеріям. Існують тверді (габро, граніт, лабрадорит) і м'які (доломіт, онікс, зміївик, черепашник, мармур) породи каменю.

Тверді породи відрізняються високими показниками волого- і морозостійкістю, стійкістю до зносу, міцністю і підходять для облицювання:

- фасадів, цоколів, входних груп;
- набережних;
- фонтанів;
- відкритих басейнів;
- меморіальних комплексів;
- міських монументів;
- підлог і ступенів з підвищеною інтенсивністю руху.

Облицювальна плитка м'яких порід менш стійка до шкідливих впливів навколишнього середовища, тому застосовується для обробки інтер'єрних елементів всередині об'єкта:

- підлог, стін, внутрішніх ступенів і сходів;
- колон у великих торгових центрах і заміських будинках;
- ванних кімнат;
- закритих басейнів;
- саун.

Однією із фірм-виробників облицювальної плитки в Миколаївській області стає ПП «МОНОЛИТ».. Підприємство не має дочірніх підприємств, філій та представництв. Товариство займається виробничою та торговою діяльністю.

Основна продукція ПП «МОНОЛИТ»:

- пресована облицювальна плитка;
- лита облицювальна плитка.

Підприємству пропонується розробити виробництво на базі наявної орендованої площі.

Метою даної бізнес-ідеї є :

- отримання прибутку
- збільшити обсяги виробництва і реалізації продукції за рахунок встановлення другої лінії виробництва;
- розширити ринки збуту;

Інвестиції, необхідні для впровадження проекту складають 765,350 тис. грн.

Середня норма рентабельності – 41,03%.

Термін окупності – 0,23 років.

Найбільш значними ризиками проекту є:

- низькі платоспроможність населення;
- неефективна робота збутової мережі;
- затримка платежів.

3.2. Опис продукції

Керамічна плитка - виготовлений з керамічної маси плоский, як правило, тонкостінний полив'яний чи неполив'яний виріб, який застосовується для зовнішнього або внутрішнього облицювання стін і стінових панелей, а також для настилання підлог.

Для виготовлення облицювальних плиток застосовують глини та каолін, кварцовий пісок, польовий шпат, пегматит, мармур і деякі інші компоненти. Виробництво цих виробів здійснюється за способом напівсухого пресування мас, підготовлених шлікерним способом. Технологічний процес складається з наступних операцій: підготовки сирих матеріалів, приготування та зневоднення шлікера, приготування прес-порошку, пресування плиток, їх сушіння, глазурування і випалення.

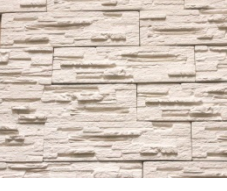
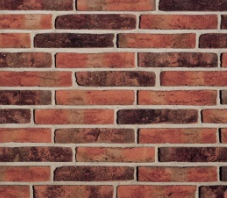
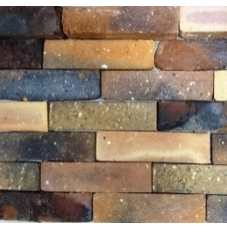
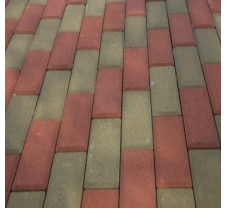
Такі плитки класифікують за характером поверхні - на плоскі, рельєфно-орнаментовані, фактурні; по виду глазурного покриття - прозорі або глухі, блискучі або матові, одноколірні або декоровані кольоровими малюнками; за формою - на квадратні, прямокутні і фасонні; за характером крайок - з прямими і закругленими з однієї або з декількох суміжних сторін (із завалом).

Така поширеність цього матеріалу зумовлена його певними якостями, а саме: зручність експлуатації, ремонтпридатність, екологічна чистота, тривалість експлуатації, багато вимірність форм, широка палітра кольорів, чітка геометрія орнаментів, різноманіття варіантів укладання, відсутність аналогів та замінників, відносно невисока ціна.

Продукція ПП «МОНОЛИТ» наділена усім переліком вище перерахованих якостей, тому посідає гідне місце серед виробників облицювальної плитки Миколаївщини. Виробник пропонує широкий асортимент пресованої та литої плитки, а також деяких елементів благоустрою, представлений у табл. 3.1 і табл. 3.2.

Таблиця 3.1

Асортимент пресованої плитки ПП «МОНОЛИТ»

Назва	Вигляд	Розмір	Товщина, мм.	Кількість
1	2	3	4	5
«Старе місто 25»		180x120 120x120 90x120	25 мм	63 шт/м ²
«Старе місто 40»		180x120 120x120 90x120	40 мм	63 шт/м ²
«Старе місто 60»		180x120 120x120 90x120 60x120	60 мм	63 шт/м ²
Австрийский гросс		210x145 170x145 130x145 90x145	40 мм	50 шт/м ²
Кирпич (брусек)		210x70	40 мм	68 шт/м ²
Кирпич 45		200x100	45 мм	50 шт/м ²
Кирпич 60		200x100	60 мм	50 шт/м ²

Продовження табл.3.1

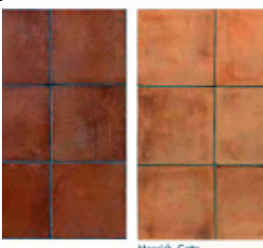
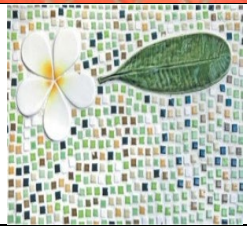
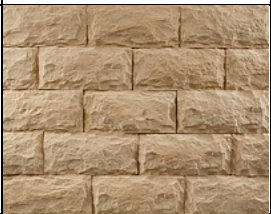
1	2	3	4	5
Цегла		200x100	80 мм	50 шт/м ²
Бордюр		500x200	60 мм	2шт/м.п.
Дорожні бордюри		500x300	150 мм	2шт/м.п.

Таблиця 3.2.

Асортимент литої плитки ПП «МОНОЛИТ»

Назва	Вигляд	Розмір	Товщина мм	Кількість
1		2	3	4
«Клевер»		267x218	45 мм	28 шт/м ²
«Кармен»		267x218	45 мм	22шт/м ²
«Ромб»		348x200	45 мм	27 шт/м ²

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5
«Сонечко»		200x100	60 мм	50 шт/м ²
«Шоколад»		250x250	25 мм	16 шт/м ²
«Печиво»		300x300	30 мм	11 шт/м ²
«Лілія»		350x350	50 мм	8.2 шт/м ²
Бордюр		500x210	35 мм 65 мм	2шт/м
Облицювальна плитка «Дикий камень»		130x270	15 мм	28 шт/м ²
«Павутинка»		160x350 250x350	60 мм 80мм	3шт/м

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5
Кришка стовпа		450x450 390x390	150 мм 100 мм	1 шт
Відлив		500x180 270x390	40 мм 50 мм	1 шт
Ноги велетня		540x290	45 мм	2 шт

Облицювальна плитка ПП «МОНОЛИТ» виготовляється на перевіреному часом обладнанні, яке відповідає нормам стандартів якості. Завдяки гравітаційному змішувачу, який спроектований на основі використання сили тяжіння, бетонна суміш є однорідною, що безпосередньо впливає на якість та строк експлуатації плитки. Виробництво налагоджено відповідно до рекомендованої технології, дотримані всі необхідні умови та норми виробництва, починаючи з температурного режиму, закінчуючи умовами зберігання.

3.3. Маркетинговий план

Розрахунок планового об'єму інвестицій для реалізації бізнес-ідеї
Об'єм необхідних інвестицій включає в себе наступні витрати:

- придбання обладнання для створення лінії виробництва;

- витрати на установку та пусконаладжувальні роботи.

В табл. 3.3 наведено вид, моделі та вартість необхідного для виробництва обладнання.

Таблиця 3.3

Витрати для впровадження лінії виробництва на ПП «МОНОЛИТ»

Вид обладнання	Модель	Кіл-ть	Ціна, грн.	Вартість, грн..
1	2	3	4	5
Гідравлічний вібропрес	315ТС	1	44000	44000
Бетонозмішувач гравітаційної дії	СБ-250	1	66000	66000
Вібростіл горизонтальної вібрації	-	1	4474	4474
Ваги електронні (для компонентів і замісу)	До 150 кг	1	3160	3160
Ваги електронно-тензометричні для статистичного зважування типу BS (Пігмент, пластифікатор)	До 5 кг	1	1000	1000
Вібросито	-	1	12650	12650
Стелажі з ДСП	-	60	170	10200
Форми для заливки надміцних бетонів різного асортименту	-	200	930	186000
Платформна 4-х колісний візок	КП-350 150-К	2	2326	4652
Монтаж другої лінії виробництва	-	1	19930	19930
Пусконаладжувальні роботи	-	1	13284	13284
Загальна вартість	365350			

Отже, виходячи з таблиці 3.5, об'єм необхідних інвестицій для установа другої лінії на ПП «МОНОЛИТ» складає 365,350 тис. грн.

3.5. Виробничий план

Метою нашого бізнес-плану є збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції за рахунок встановлення лінії виробництва, що передбачає закупівлю обладнання, організацію розширеного виробництва, зростання чисельності робітників та зростання обсягів закупівель сировини.

На підприємстві виробляється 135 м² умовної плитки в зміну. Коефіцієнт використання виробничої потужності лінії:

$$K_B = Q_{\phi} / Q_n = 135/150 = 0,9, \quad (3.1)$$

де K_B - коефіцієнт використання,

Q_{ϕ} - фактичний обсяг виробництва,

Q_n - нормативний обсяг виробництва.

Прогнозується, що виробнича потужність другої лінії не зміниться і також складатиме 0,9, тобто випуск продукції в зміну на підприємстві збільшиться на 135 м² за рахунок встановлення другої лінії.

Річний обсяг випуску продукції в натуральному вигляді розраховується за формулою:

$$V_P = F_{\text{ЕФ}} \times Q_P \quad (3.2)$$

$$F_{\text{ЕФ}} = F_n \times (1 - \lambda), \quad (3.3)$$

де V_P - річний обсяг випуску продукції в натуральному вигляді;

$F_{\text{ЕФ}}$ – ефективний фонд робочого часу;

F_n – номінальний фонд робочого часу;

Q_P – обсяг виготовлення продукції в час;

λ – коефіцієнт, який враховує простої та ремонт; для даного виду обладнання становить 0,1.

$$V_P = F_{\text{ЕФ}} \times Q_P = 2003 \times (1 - 0,1) \times 16,9 = 30420,56 \text{ м}^2.$$

Отже, ефективний фонд робочого часу лінії складає 1802,7 годин, а річний обсяг випуску продукції – 30420,6 м². В вартісному відношенні наведений об'єм становить 15378059,05 грн.

Загальна площа орендованої ПП «МОНОЛИТ» території складає 700 м². Площа, яку займає виробництво, складає 45% загальної площі. На рис. 3.1 наведено схематичне розташування устаткування.

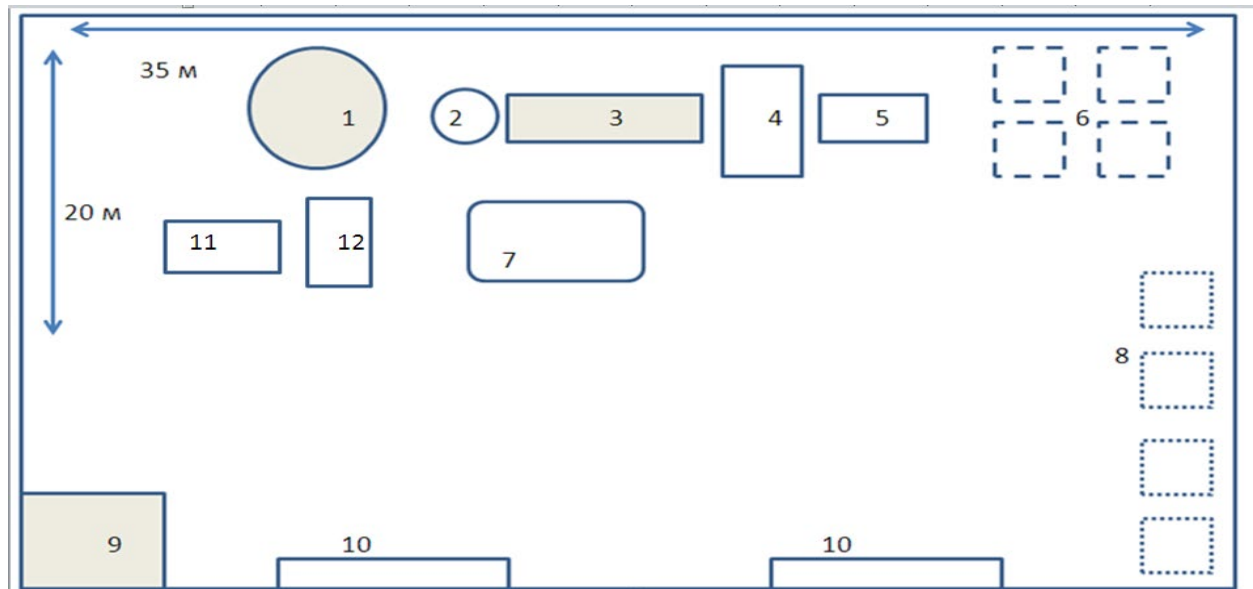

Рис. 3.1. Розташування устаткування в цеху ПП «МОНОЛИТ»

Пояснення до умовних позначень наведені нижче:

1. Відсів.
2. Бетонозмішувач гравітаційного дії.
3. Вибростіл горизонтальної вібрації.
4. Гідравлічний вібропрес.
6. Транспортувальник.
7. Напівготова продукція.
8. Тара для цементу.
9. Готова продукція.
10. Силос для цементу.
11. Ворота.
12. Вібросито.

Ваги електронні та електронно-тензOMETричні для статистичного зважування типу BS.

Для закупівлі нового обладнання ми пропонуємо моделі машин, які використовуються на сьогоднішній день для виробництва подібної продукції, адже їх характеристики відповідають нормам ефективності виробництва облицювальної плитки. Вважаємо за необхідне додатково закупити 2 платформних 4-х колісних візки для транспортування сировини та готової продукції територією виробничої ділянки. В табл. 3.5 вказані матеріали, які необхідні для виготовлення плитки та їх постачальники

Таблиця 3.5

Характеристика сировини ПП «МОНОЛИТ» та ціни на їх продукцію

Найменування виду сировини	Базова ціна, грн.	Запропонована ціна, грн.	Відхилення %
1	2	3	4
Собівартість 1 м ² продукції, в тому числі:	87,26	85,33	2,22
Відсів (42 кг)	9,37 (ПП «Новий мир»)	8,92(ТОВ Турщевень)	4,76
Пісок (71 кг)	7,28 (ТОВ Стройход)	6,91(ПП Stroykom)	6,06
цемент (7 кг)	35,39 (ПП Стройка)	34,35(ПП Гранитпостач)	2,94
пластифікатор (0,02кг)	0,89 (ПП ВСВ Плюс)	0,82 (ТОВ Готика)	8,60

Також у табл. 3.5 приведені ціни на сировину постачальників, які використовуються на сьогодні та постачальників, послугами яких пропонуємо скористатися. В таблиці наведені ціни на складові продукції, не враховуючи електроенергію та воду, які також використовуються у виробництві, адже ціни на дані компоненти диктовані ДКП Миколаївводоканалом та ПАТ Миколаївобленерго.

Незначне відхилення у значенні собівартості збільшить ефективність господарського рішення.

3.5. Організаційний план

Розрахунок чисельності працівників і фонду заробітної плати (організаційний план).

Чисельність працівників на виробництві складається з наступних категорій:

- керівні працівники та спеціалісти;
- основні робітники;
- допоміжні робітники.

Що стосується керівних працівників та службовців, їхня кількість зберігається на рівні теперішнього складу, тобто у складі директора та бухгалтера.

Директор підприємства виконує такі функції:

- визначає, формулює, планує, здійснює і координує всі види діяльності підприємства;
- визначає напрями розвитку підприємства у формуванні цінової, кредитно-банківської, податкової та страхової політики, соціальної та зовнішньоекономічної діяльності;
- організовує роботу і ефективну взаємодію виробничих одиниць, цехів та інших структурних підрозділів підприємства, направляє їх діяльність на досягнення високих темпів розвитку і удосконалення виробництва та продукції;
- забезпечує відповідність продукції кращим світовим зразкам з метою задоволення потреб замовників і споживачів у відповідних видах продукції, підвищення продуктивності праці, ефективності виробництва і якості продукції на основі широкого запровадження нової техніки і прогресивної технології, організації праці, виробництва і управління, удосконалення господарського механізму;
- направляє діяльність персоналу на досягнення високих економічних та фінансових результатів;

- забезпечує виконання підприємством програми оновлення продукції, планів капітального будівництва, обов'язків перед державним бюджетом, постачальниками, замовниками і банками;

- організує виробничо-господарську діяльність підприємства на основі застосування методів обґрунтованого планування, нормативних матеріалів, фінансових і трудових витрат, широкого розповсюдження передового досвіду, а також максимальної мобілізації резервів виробництва шляхом досягнення високих техніко-економічних показників, підвищення технічного рівня і якості продукції, раціонального і економного витрачання всіх видів ресурсів;

- вживає заходів щодо забезпечення підприємства кваліфікованими кадрами, найкращого використання безпечних і сприятливих умов праці, додержання вимог законодавства про охорону навколишнього середовища, тощо.

Бухгалтер підприємства відповідає за стан обліку витрат і контролю за їх використанням, діє від імені підприємства, разом з керівником підписує грошові й інші документи, бухгалтерський баланс та інші форми фінансової звітності.

На бухгалтера покладені такі функції:

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені терміни фінансової звітності;

- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

- бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства, тощо.

Чисельність робітників може бути розрахованою за допомогою декількох методів:

виходячи з трудомісткості об'єму продукції;

виходячи з кількості робочих місць;

за функціями управління.

Для автоматизованого поточного виробництва використовується другий метод, а саме виходячи з кількості робочих місць. На аналізованій виробничій лінії 5 явочних робочих місць. Коефіцієнт виконання норми для даного виробництва – 1,1. Загальна чисельність основних робітників на двох лініях з урахуванням втрат робочого часу:

$$Q_3 = Q_{PM} \times K_{BH} = 10 \times 1,1 = 11 \text{ чол.} \quad (3.4)$$

де Q_{PM} – кількість основних робітників, чол.;

K_{BH} – коефіцієнт виконання норми

Рівень кваліфікації робітників для даних робіт:

бригадири – 2 чол. – V розряд;

інші - IV розряд;

допоміжні робітники – вантажники – 2 чол./зміну.

Річний фонд заробітної плати на додатковій лінії складе:

- фонд заробітної плати керівників та спеціалістів розраховується згідно з штатним розписом (табл.3.6);
- фонд заробітної плати основних робітників (табл. 3.7);
- фонд заробітної плати допоміжних робітників: слюсар, налагоджувальник, підсобний робітник (табл. 3.8).

Таблиця 3.6

Річний фонд заробітної плати основних робітників ПП «МОНОЛИТ» на 2023 р.

№	Професія/ категорія	Кваліфік. розряд	Кіл-сть, чол.	Часова тарифна ставка, грн.	Ефективний фонд часу, год.	Тарифний фонд зароб. плати, грн.	Додаткова заробітна плата	
							%	грн.
1.	Штампувальник	5	2	71,415	1803	257522	30	77257
2.	Штампувальник	4	5	63,013	1803	568064	30	170419
3.	Штампувальник	3	4	46,210	1803	333264	30	99979
4.	Сума основної заробітної плати та сума додаткової заробітної плати, грн..	1158850					347655	
	Загальна сума заробітної плати, грн..	1506505						

Таблиця 3.7

Річний фонд заробітної плати допоміжних робітників ПП «МОНОЛИТ» на 2020 р.

№ п/п	Професія/категорія	Кваліфікаційний розряд	Кількість, чол.	Часова тариф-на ставка, грн..	Ефективний фонд часу, год.	Тарифний фонд заробітної плати	Додаткова заробітна плата	
							%	грн.
1	Слюсар	4	1	63,012	1802,7	113592	30	34078
2	Налагоджувальник	4	1	63,012	1802,7	113592	30	34078
3	Підсобний робітник	2	1	46,208	1802,7	83299	30	24990
4	Сума основної заробітної плати та сума додаткової заробітної плати, грн..						310483	93145
	Загальна сума заробітної плати, грн..							403627

Таблиця 3.8

Штатний розпис робітників ПП «МОНОЛИТ» на 2020 р.

№	Посада	Кількість, чол.	Місячний оклад, грн.	Річний оклад, грн.	Додаткова заробітна плата в місяць, грн.	Річна додаткова заробіт. плата, грн	Фонд заробітної плати, грн
1.	Директор	1	20000	240000	6000	72000	312000
2.	Бухгалтер	1	12000	144000	3600	43200	187200
3.	Штампувальник	11	9582	1264824	2874,6	379447,2	1644271,2
4.	Слюсар	1	9466	113592	2839,8	34077,6	147669,6
5.	Налагоджувальник	1	9466	113592	2839,8	34077,6	147669,6
6.	Підсобний робітник	1	6926,8	83121,6	2078,04	24936,48	108058,08
	Загальна сума, грн.	-	-	1959129,6	-	587738,88	2546868,48

Отже, враховуючи заробітну плату всіх робітників підприємства «МОНОЛИТ», було визначено фонд заробітної плати працівників ПП «МОНОЛИТ», який становить 2546868 грн.

3.6. Фінансовий план

Для розрахунку фінансової ефективності запропонованого проекту перш за все необхідно розрахувати повну собівартість річної продукції ПП «МОНОЛИТ».

Повна собівартість продукції складається з наступних статей витрат: сировина та матеріали, заробітна плата, додаткова з/п, єдиний соціальний внесок для підприємців, які сплачують Єдиний податок, витрати на обслуговування та експлуатацію обладнання, загальні витрати (включають заробітну плату управлінського персоналу та вартість електричного струму на освітлення приміщень), оренда приміщення, амортизаційні відрахування, витрати на рекламну кампанію. Розрахунок повної собівартості річного випуску продукції на другій лінії відповідно до статей собівартості представлений у табл. 3.9

Таблиця 3.9

Розрахунок повної собівартості річного випуску продукції на ПП
«МОНОЛИТ» у 2020 році

№	Вид калькуляційних витрат	Витрати на 1 м ² , грн.	Розрахунок вартості	Сума, грн.
1.	Матеріали, в тому числі: відсів (42 кг)	6,78	30420,56×6,78	206251
	пісок (71 кг)	5,52	30420,56× 5,52	167922
	цемент (7 кг)	26,10	30420,56×26,10	793977
	пластифікатор (0,02 кг)	0,62	30420,56×0,62	18861
	вода (3,5 л)	0,04	30420,56×0,04	1217

Продовження табл. 3.9

	Загальна вартість матеріалів			1188228
2.	Основна заробітна плата	див. табл. 3.8.		1469333
3.	Додаткова заробітна плата	див. табл. 3.8.		440800
4.	Єдиний соціальний внесок (для підприємців на єдиному податку)	-	909,48+941,16+957,0+979,0	3786,64
5.	Витрати на обслуговування та експлуатацію обладнання (електрика і ремонт)	1,68 (кВт електроенергії) 10960,5 (ремонт)	127343×13,55 + 10960,5	1736458,15
6.	Загальні витрати (заробітна плата управлінського персоналу, електрика на освітлення приміщень)	-	312000+187200 156000+93600 +124800	624000
7.	Оренда приміщення	6500 грн/міс.	6500×12 міс.	78000
8.	Амортизаційні відрахування (20% вартості обладнання)	-	365350×0,2	73070
9.	Маркетингові витрати, грн.	-	180 000	180 000
9.	Повна собівартість річного випуску продукції, грн.			15278850

Отже повна собівартість річного випуску продукції становить 15278850 грн.

Витрати на провадження проекту (створення нового підприємства) будуть здійснюватися за рахунок власних коштів власника підприємства. Термін проекту – 5 років, що визначено терміном фізичного та морального зношення обладнання.

Наприкінці проекту підприємство розраховує реалізувати основні засоби за залишковою вартістю 50,000 тис. грн.. Коефіцієнт приведення різночасових вкладень становить 13%, що було розраховано, використовуючи формулу Фішера:

$$R_d = \frac{R_n - I}{1 + I} = \frac{0,18 - 0,052}{1 + 0,052} = 0,127 (12,7\%), \quad (3.5)$$

де R_d – коефіцієнт дисконтування;

R_n – номінальна ставка банківського відсотку (облікова ставка НБУ);

I – індекс інфляції.

Фінансові показники функціонування проекту на ПП «МОНОЛИТ»

Найменування	Тривалість проекту, роки					
	0	1	2	3	4	5
Інвестиції, грн.	-765350	-	-	-	-	-
Доходи, грн.	0	19189900	19189900	19189900	19189900	19189900
Поточні витрати, грн.		15278850	15278850	15278850	15278850	15278850
Амортизаційні відрахування, грн.		73070	73070	73070	73070	73070
Залишкова вартість, грн.	-	-	-	-	-	50000
Вивільнення капіталу, грн.	-	-	-	-	-	365350
Грошовий потік, грн.	-765350	3837980	3837980	3837980	3837980	4253330
Чистий дохід, грн.	-765350	3072630	6910610	10748590	14586570	18839900
Коефіцієнт дисконтування	1	0,885	0,783	0,693	0,613	0,542
Дисконтований грошовий потік, грн.	-765350	3396612,3	3005138,3	2659720,1	2352681,7	2305304,8
Чистий приведений дохід, грн.	-765350	2631262,3	5636400,6	8296120,7	10648802,4	12954107,2

Так як чистий приведений дохід, виходячи з результатів таблиці, значно вищий за 0, рішення впровадження інвестиційного проекту є надзвичайно ефективним.

Внутрішня норма доходності проекту:

$$NPV = \frac{-765350}{(1+0,16)^0} + \frac{3837980}{(1+0,16)^1} + \frac{3837980}{(1+0,16)^2} + \frac{3837980}{(1+0,16)^3} + \frac{3837980}{(1+0,16)^4} + \frac{4253330}{(1+0,16)^5} =$$

$$-765350 + 3308603,4 + 2852244,4 + 2458831,3 + 2119682,0 + 2025065,7 = 11999076,8 \text{ грн.}$$

$$IRR = 13\% + (16\% - 13\%) \times \frac{12954107,2}{12954107,2 - 11999076,8} = 53,69\%.$$

Отже, ефективність проекту досить стійка.

Термін окупності проекту:

$$T_0 = 0,23.$$

Отже, термін окупності проекту становить 0,23 років або 2,76 місяців.

Середня норма рентабельності проекту:

$$ARR = \frac{18839900}{5 \times 12 \times 765350} \times 100\% = 41,03\%.$$

Зведені показники ефективності інвестиційного проекту представлені в табл. 3.11

Таблиця 3.11

Показники ефективності інвестиційного проекту ПП «МОНОЛИТ»

Показники	Одиниця виміру	Значення
Початкові інвестиції	грн.	765350
Чистий дисконтований дохід	грн.	12954107
Термін окупності	роки	0,23
Середня норма рентабельності	%	41,03%

Отже, згідно з розрахунками, приведеними вище інвестиційний проект є перспективним та прибутковим.

3.8. Оцінка ризиків

В даному розділі визначені найбільш ймовірні ризики, які можуть виникнути при реалізації даного проекту на підприємстві ПП «МОНОЛИТ». Види ризиків та способи зменшення негативних наслідків наведені в табл. 3.12

Таблиця 3.12

Ризики проекту для ПП «МОНОЛИТ» та методи їх запобігання

Можливі ризики	Способи запобігання негативних наслідків
1	2
Низькі обсяги реалізації товару	Більш ретельна аналітична робота з вибору цільових ринків методом ранжування. Більш відповідальна робота з сегментації споживачів.
Неефективна робота збутової мережі	Ретельний підбір комерційних посередників, стимулювання їх діяльності.
Невдале виведення на ринок нового товару	Попереднє проведення ринкового тестування, укладання договорів з споживачами тротуарної плитки.
Затримка платежів	Ймовірність цього ризику в ситуації, що склалася, досить велика. Затримка платежів спричинить деяке погіршення показників даного проекту: термін окупності збільшиться, внутрішня норма доходності скоротиться. Зменшити цей ризик може активна маркетингова політика, тобто розширення кола можливих покупців, помірна ціна, яка доступна для основного сегменту споживачів.
Ризик неточності при прогнозуванні інфляції	В даній ситуації дуже важко оцінити прогнозовану інфляцію, тому що кожний інвестиційний проект має своє індивідуальне інфляційне середовище, яке залежить від галузі, політики та економічного

1	2
	життя країни в цілому.
Ризики, пов'язані з виникненням форс-мажорних ситуацій	Мірою щодо зниження ризиків, пов'язаних з форс-мажорними обставинами є робота управлінського персоналу з запасом фінансової міцності підприємства. Також у перспективі втрати, пов'язані з ризиком даного виду можна відшкодувати за допомогою комерційного або державного страхування.

Отже, ризику важко позбутися, але ним можна керувати, заздалегідь оцінюючи, розраховуючи, описуючи, плануючи дії, що мають знизити вірогідність небажаних подій під час реалізації інвестиційного проекту. Цей комплекс дій становить зміст управління ризиком і дає змогу підготуватися до небажаних подій і зменшити втрати від них.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

Охорона праці відіграє важливу роль в суспільстві, тому що які б не були досягнення в трудовій діяльності, життя людини стає насамперед важливішим, саме це дає зрозуміти важливість охорони праці.

Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Цілком безпечних і нешкідливих виробництв не існує. Задача охорони праці - звести до мінімальної імовірності поразки або захворювання працюючого з одночасним забезпеченням комфорту при максимальній продуктивності праці.

Охорона праці регулюється такими законодавчо-нормативними актами: Закон України «Про охорону праці», Кодекс законів «Про працю».

До небезпечних факторів належать такі фактори трудового середовища, вплив яких на працюючих у певних умовах призводить до різкого погіршення здоров'я або до травми.

На підприємстві ТОВ «МОНОЛИТ» до небезпечних факторів належать: вібрація, недостатнє освітлення, електричний струм, шум, пожежонебезпека та мікроклімат.

Освітлення виробничих приміщень

Освітлення виробничих приміщень — один з основних факторів зовнішнього виробничого середовища, що впливають на людину в процесі

праці. Безпечною і високопродуктивною праця може бути лише за умови гарного освітлення робочих місць.

Серед чинників зовнішнього середовища, що впливають на організм людини в процесі праці, світло займає одне з перших місць. Під впливом світлового випромінювання прискорюється процес вищої нервової діяльності, підвищується загальна активність та діяльність дихальних органів [35, с. 103-104],

При поганому освітленні людина швидко втомлюється, працює менш продуктивно, зростає потенційна небезпека помилкових дій і нещасних випадків. Згідно з статистичними даними, до 5% травм можна пояснити недостатнім або нераціональним освітленням, а в 20% воно сприяло виникненню травм.

Врешті, погане освітлення може призвести до професійних захворювань, наприклад, таких як робоча короткозорість, спазм акомодатції. Для створення оптимальних умов зорової роботи слід враховувати не лише кількість та якість освітлення, а й кольорове оточення. Так, при світлому пофарбуванні інтер'єру завдяки збільшенню кількості відбитого світла рівень освітленості підвищується на 20-40% (при тій же потужності джерел світла), різкість тіней зменшується, покращується рівномірність освітлення.

При надмірній яскравості джерел світла та оточуючих предметів може відбутись засліплення працівника. Нерівномірність освітлення та неоднакова яскравість оточуючих предметів призводять до частоті переадаптації очей під час виконання роботи і, як наслідок цього - до швидкого стомлення органів зору. Тому поверхні, що добре освітлюються і знаходяться в полі зору, краще фарбувати в кольори середньої світлості коефіцієнт відбивання яких знаходиться в межах 0,3-0,6, і, бажано, щоб вони мали матову або напівматову поверхню.

Електробезпека

Електробезпека - це система організаційних та технічних заходів і засобів, що забезпечують захист людей від шкідливого та небезпечного впливу електричного струму, електричної дуги, електромагнітного поля і статичної електрики.

Електротравма - це травма, викликана дією електричного струму або електричної дуги. Електротравматизм - це явище, котре характеризується сукупністю електротравм, котрі виникають та повторюються в аналогічних виробничих, побутових умовах та ситуаціях. Осередок, джерело електротравматизму - та чи інша тимчасова або навіть постійна ситуація при експлуатації електроустановок, коли мають місце аналогічні випадки ураження людини струмом.

Основними причинами електротравматизму є:

- порушення правил влаштування, технічної експлуатації та техніки безпеки електроустановок;
- неправильна організація праці;
- несправність ізоляції, через що металеві неструмопровідні частини обладнання виявляються під напругою;
- обрив заземлювального провідника;
- використання електрозахисних пристроїв, котрі не відповідають умовам виконаних робіт;
- низька якість з'єднань та ремонту;
- недооцінка небезпеки струму, котрий проходить через тіло людини! та напруги, впливу котрої підлягає людина, коли її ноги знаходяться на ділянці з точками різного потенціалу («крокова напруга»).

Небезпечний вплив шуму

Ступінь шкідливий та небезпечний вплив шуму на організм людини залежить від рівня та характеру шуму, форми та тривалості впливу, а також індивідуальних особливостей людини.

Численні дослідження підтвердили той факт, що шум належить до загально-фізіологічних подразників, за повних обставин можуть впливати на більшість органів та систем організму людини, Дія шуму може спричинити нервові, серцево-судинні захворювання, виразкову хворобу, порушення обмінних процесів та органів слуху тощо. Із загальної кількості захворювань, що перераховані вище, останнім часом значно зросла частка тих, які спричинені саме шумовим впливом. Крім безпосереднього впливу на орган слуху, шум впливає на різні відділи головного мозку, змінюючи при цьому нормальні показники вищої нервової діяльності. Цей неспецифічний вплив шуму може виникнути навіть раніше, ніж зміни в самому органі слуху. Характерними є скарги на підвищену стомленість, загальну слабкість, апатію, послаблення пам'яті, погану розумову діяльність і т.п.

Шкідливі та небезпечні наслідки дії шуму проявляються тим більше, там вищий рівень звуку та триваліша його дія.

Джерелом шумового впливу є транспортер, вентилятори, вібропрес. Для зниження шуму від устаткування систем, який може проникати у приміщення передбаченні наступні заходи:

- транспортер та вібропрес установлені на віброгасниках;
- вентилятори відділені від систем гнучкими патрубками.

Пожежонебезпека

Пожежа - це контрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі і створює загрозу життю і здоров'ю людей, навколишньому середовищу, призводить до матеріальних збитків.

Забезпечення пожежної безпеки - це один із важливих напрямків щодо охорони життя та здоров'я людей. Незважаючи на значний поступ у науково-технічній сфері людству ще не вдалося знайти абсолютно надійних засобів щодо забезпечення пожежної безпеки.

Пожежна безпека виробництва може бути забезпечена засобами пожежної профілактики та активного пожежного захисту.

Поняття пожежної безпеки включає в себе комплекс заходів, необхідних для попередження виникнення пожежі або зменшення її наслідків. Під активним пожежним захистом розуміють заходи, які забезпечують успішне попередження виникнення пожежі.

Власники підприємств, закладів та організацій зобов'язані:

- розробити комплексні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки;
- згідно з нормативними актами пожежної безпеки розробляти й затверджувати положення, інструкції, інші нормативні акти, які діють у межах підприємств, здійснювати постійний контроль за їх дотриманням;
- забезпечувати дотримання протипожежних вимог стандартів, норм, правил, а також виконання вимог постанов органів державного пожежного нагляду;
- організувати навчання працівників правилам протипожежного захисту й зв'язку та пропаганд заходів з їх забезпечення;
- створювати у разі необхідності підрозділи пожежної охорони та необхідну для їх функціонування матеріально-технічну базу;
- надавати на вимогу державної пожежної охорони відомості та документа про стан пожежної безпеки об'єктів та вироблюваної ними продукції;
- здійснювати заходи щодо впровадження автоматичних засобів виявлення та гасіння пожеж;
- своєчасно інформувати пожежну охорону про несправності пожежної
- техніки, систем протипожежного захисту, водопостачання тощо;
- проводити службові розслідування випадків пожеж.

Вібрація

Вібрація (струс) працюючої машини, платформи, інструменту може передаватися на тіло людини через нижні кінцівки, все тіло одночасно (сидячи), верхні кінцівки.

Завдяки напрузі м'язів відбувається гасіння вібрації. Чим сильніше напруга м'язів, тим сильніше вони гасять вібрацію. Якщо до тіла людини в цей момент підключити вібрографа, то можна отримати запис коливань різних ділянок (зон) організму. Робота з вібруючими приладами, апаратами, як правило, пов'язана з досить великою напругою м'язів - тривале статичне напруження, що призводить до різкої анемізації всіх тканин (порушення трофіки). Виникаючі коливальні рухи в тканинах призводять до переміщення тканинних структур відносно один одного, що є потужним подразником для сприймають рецепторів.

Анемізація, зміщення тканин, травматизація, що діють на периферичні нерви, викликають сильне роздратування, що передається в ЦНС, призводить до сильного збудження вегетативних центрів. Постійний потік подразнень, що йде з периферії, викликає зміни у функціональному стані не тільки периферичних нервових рецепторів, але і центрів спинного та головного мозку.

Вібрація, яка діє постійно у виробничих умовах, викликає в організмі складний комплекс змін (головним чином у нервовій і судинній системах) і визначає вібраційну хворобу. У важких випадках уражаються всі елементи опорно-рухового апарату: судини, нерви, м'язи, зв'язковий апарат і весь кістковий скелет.

Тому проблема діагностики вібраційної хвороби, своєчасного її виявлення в оборотної стадії у зв'язку з широким розповсюдженням в промисловості інструментів, генеруючих вібрацію, набуває виняткової актуальності. Але ще більшу актуальність представляє сучасний комплекс профілактичних заходів щодо попередження розвитку вібраційної хвороби.

У процесі роботи повинні використовуватися інструменти і механізми,

обладнані пристосуваннями, які приглушують вібрацію або змінюють її частотну характеристику.

Правильна організація режиму роботи:

а) через кожну годину роботи - 10-хвилинну перерву. Перерва повинен проводитися в приміщенні з температурою не нижче 18 ° С. Під час перерви - елементи самомасажу кінцівок.

б) якщо в діапазоні частот переважає високочастотна вібрація, час роботи з генераторами вібрації має становити 35% від загальної тривалості робочого дня. Решту часу - на суміжних операціях, не пов'язаних з впливом вібрації. При низьких частотах -45% від тривалості робочого дня.

Індивідуальні засоби захисту: спеціальне взуття і рукавиці з віброгасильних прокладкою.

В кінці кожної робочої зміни загальні теплові процедури (теплий душ), якщо немає можливості - місцеві теплові ванни з самомасаж.

V. Обов'язкове опромінення робітників в осінньо-зимовий і зимово-весняний періоди УФ-випромінюванням (зона А і В у межах 0,3 до 0,7 біодози), два циклу опроміненень по 15 сеансів.

Обов'язковий лікарсько-профілактичний відбір при прийомі на роботу (враховується перелік протипоказань, визначений наказом Міністерства охорони здоров'я).

Мікроклімат

Суттєвий вплив на стан організму працівника його працездатність здійснює мікроклімат внутрішнього середовища у виробничих приміщеннях, під яким розуміють клімат внутрішнього середовища цих приміщень, що визначаються діючою на організм людини сукупністю температури, вологості, руху повітрі та теплового випромінювання нагрітих поверхонь.

Параметри мікроклімату справляють безпосередній вплив на самопочуття людини та його працездатність.

Зниження температури за всіх інших однакових умов призводить до зростання тепловіддачі шляхом конвекції та випромінювання і може зумовити переохолодження організму; Підвищення швидкості руху повітря погіршує самопочуття, оскільки сприяє підсиленню конвективного теплообміну та процесу тепловіддачі при випаровуванні поту.

Недостатня вологість призводить до інтенсивного випаровування волога зі слизових оболонок, їх пересихання та розтріскування, забруднення хвороботворними мікробами. Тривалий вплив високої температури у поєднанні зі значною вологістю може призвести до накопичення теплоти в організмі і до гіпертермії - стану, при якому температура тіла піднімається до 38,40 С. За зниженої температури, значної рухомості та вологості повітря виникає переохолодження організму (гіпотермія).

Параметри мікроклімату спричиняють суттєвий вплив на продуктивність праці та на травматизм.

Отже, питання з охорони праці є одним з найважливіших на сучасному етапі життя нашого суспільства, у період коли роботодавці ставлять для себе основним завданням як найшвидше й з мінімальним вкладенням засобів отримати найбільший прибуток, мало уваги приділяється, а часом і взагалі ігноруються вимоги безпеки праці.

ВИСНОВКИ

За результатами виконання кваліфікаційної роботи можна зробити висновок, що поставлена мета була досягнута, а саме на основі розглянутих теоретичних підходів і проведеного аналізу ринку облицювальної плитки в Україні був розроблений бізнес-план створення підприємства «МОНОЛІТ».

Підприємство є основною одиницею підприємницької діяльності в межах суспільного виробництва – багатогранної системи, до складу якої входять різні організаційно-правові елементи; це основна ланка національної економіки, яка у взаємодії з іншими самостійними суб'єктами господарювання забезпечує виробництво необхідних споживчих благ з метою привласнення прибутку.

В умовах нестабільності економіки та активної конкуренції значно зростає потреба та практична цінність планування підприємницької діяльності. Успіх проекту, незалежно від його масштабів, сфери діяльності, форми організації бізнесу, неможливий без чіткого уявлення про перспективи діяльності і реального плану господарювання. Планування - це цілеспрямована діяльність господарюючих суб'єктів, що передбачає визначення цілей підприємства на певну перспективу, оптимальних засобів їх реалізації та ресурсного забезпечення на основі інформації про організаційне середовище підприємства.

При створенні підприємства з виготовлення плитки, в першу чергу треба проаналізувати ринок.

Миколаїв – місто обласного значення з розвинутою інфраструктурою та достатньою кількістю кваліфікованої робочої сили. Регіон славиться потужними промисловим, науковим та трудовим потенціалами, має розгалужену транспортну систему (залізничний, автомобільний, водний та повітряний транспорт), розвинені морські та річкові порти.

В південній частині України, як і в інших областях України, спостерігається значне розширення будівництва, як житла, так і торгово-адміністративних будівель.

Збільшенню темпів будівництва і його здешевлюванню може сприяти організація випуску місцевих керамічних матеріалів, у тому числі плитки для підлоги.

Аналіз діяльності вітчизняних та імпорتنих виробників за останні роки дає можливість стверджувати, що обсяги виробництва плитки нестабільні, але в Україні цей відсоток значно менший. Саме тому це і є гарним стартом для розробки нового підприємства.

При виборі діяльності підприємства, ми головним чином спиралися на створення бізнес-плану підприємства з виробництва облицювальної плитки, адже естетика відіграє дуже важливу роль в нашому житті.

Початкові інвестиції для реалізації проекту становлять 765,350 тис. грн. Проект розрахований на 5 років. Чистий приведений дохід – 12954,107 тис. грн. Термін окупності – 0,23 років. Середня норма рентабельності складає 41,03 %.

Всі ці показники свідчать про надійність і перспективність даного проекту. Виконання бізнес-плану дозволить досягти цих показників на практиці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бізнес-планування: навч. посіб. / Т. Г. Васильців, Я. Д. Качмарик, В. І. Блонська, Р. Л. Лупак. – К.: Знання, 2018. – 173с.

2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2020. – 378 с.
3. Бочарова А.Г. Сутність підприємства та його роль в економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58536.doc.htm
4. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Виробничий (операційний) менеджмент. Київ: ЦУЛ, 2133, 532 с.
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
6. Воротіна Л.І., Воротін В.С., Мартинюк Л.А., Черняк Т.В. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання. Київ: Видавництво Європейського університету, 2019, 307 с
7. Головка Т.В., Сагова С.В. Стратегічний аналіз. Київ: КНЕУ, 2012, 198 с
8. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Київ: Центр навчальної літератури, 2019, 384 с.
9. Державна фіскальна служба. Зовнішня торгівля України за товарними групами з усіма країнами [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://sfs.gov.ua/ms/f2>
10. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2020, 384 с.
11. Єлейко Я.І., Єлейко О.І., Раєвський К.Є. Інвестиції, ризик, прогноз. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2018, 176 с
12. Короткий курс лекцій з дисципліни «Економіка і управління на підприємстві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://studme.com.ua/1584072013201/ekonomika/ekonomika_i_upravlenie_na_predpriyatii.htm
13. Лень В.С. Управлінський облік. Київ: Знання-Прес, 2019, 287с
14. Методичні рекомендації до виконання розділу «Охорона праці та техніка безпеки» в дипломних роботах за напрямком підготовки «Економіка і

підприємництво» для студентів усіх форм навчання за спеціальністю “Економіка підприємства” // Стрілець В.І., Зова В.А. – Донецьк: ДонІЗТ, 2018. – 27 с.

15. Оберемчук В.Ф. Стратегія підприємства. Київ: МАУП, 2015, 128
16. Осипов В.І. Економіка підприємства. Одеса: Маяк, 2019, 724 с.
17. Офіційний сайт миколаївської обласної ради. Програма економічного і соціального розвитку миколаївської області на 2015-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mk-oblrada.gov.ua/index.php/2015-08-20-12-19-35/2015-09-02-15-29-18>
18. Планування на підприємстві та організація виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://studme.com.ua/18060203/ekonomika/planirovanie_predpriyatii_organizatsiya_proizvodstva.htm
19. Покропивний С.Ф., Колот В.М. . Підприємництво: стратегія, організація, ефективність. Київ: КНЕУ, 2018, 352 с.
20. Портер М.Е. Стратегія конкуренції. Київ: Основи, 2018, 390 с.
21. Сайт державної статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
22. Томас В., Дайламі М., Дерешвар А. Якість економічного зростання. Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2018, 350
23. Тормоса Ю.Г. Ціни та цінова політика. Київ: КНЕУ, 2018, 122 с.
24. Циганкова Т.М. Управління міжнародним маркетингом. Київ: КНЕУ, 2016, 132 с
25. Шершньова З.Є. Стратегічне управління. Київ: КНЕУ, 2018, 699 с